

Exclòs

ELS DOCUMENTS RARS, ANTICS I CURIOSOS DE LA BIBLIOTECA DE LA UPF

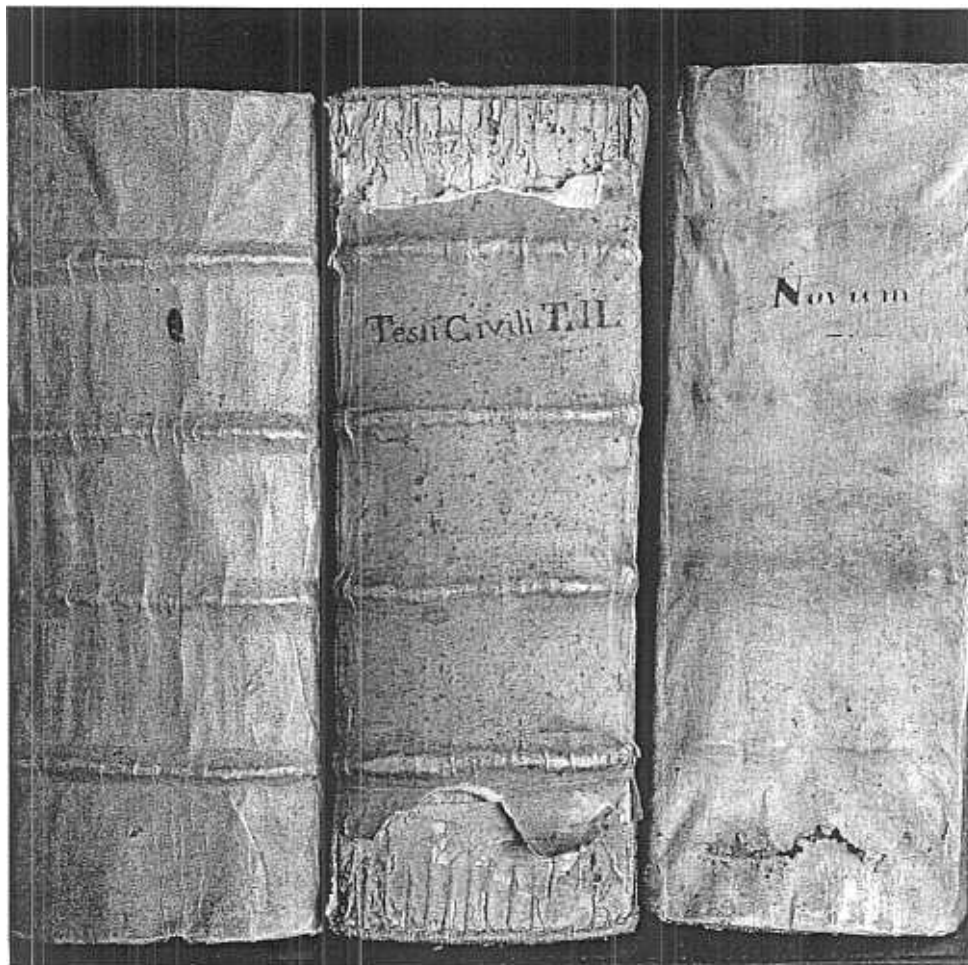

Pergamins, manuscrits, incunables, lligalls, cartells, gravats, estampes... Al llarg dels seus primers deu anys d'activitat la Universitat Pompeu Fabra ha atresorat a la seva Biblioteca un fons de reserva de 15.000 volums. S'anomena reserva aquell conjunt de documents que pel seu valor, per la seva raresa o la seva tipologia estan sotmesos a un règim de consulta especial i necessiten unes condicions particulars de preservació i de conservació. Hi podem trobar, per exemple, un llibre de gravats de Picaso amb dedicatòria autògrafa; un esborronador dipòsit de fitxes d'identificació personal de l'any 1937 o l'incunable *Constitucions de Catalunya* —la "joia de la corona" del fons. Al catàleg de la Biblioteca els documents de la reserva apareixen etiquetats sota l'estat "exclòs de préstec" i rarament es poden localitzar a les prestatgeries a causa del seu valor o la seva fragilitat. A mig camí entre el document històric i l'obra d'art, aquestes publicacions constitueixen un fons poc visible per als usuaris, i la seva destinació és, essencialment, la recerca.

de préstec

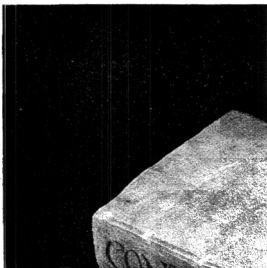
Com a criteri general, la Biblioteca de la UPF inclou en el fons de reserva les obres anteriors al 1900, però també s'hi incorporen publicacions de tipus polític dels primers cinquanta anys del segle XX (documents publicats durant la Guerra Civil i el primer franquisme) i primeres edicions (literats i autors catalans en general). Amb posterioritat al 1950 s'hi accepten edicions clandestines i de l'exili, de bibliòfil o que continguin obres d'art originals; obres numerades de tirades especials o numerades i signades; manuscrits, i enquadernacions especials i valuoses o amb signatures autògrafes d'autors reconeguts.

BREU ITINERARI PEL FONS

La reserva de la biblioteca s'ha anat fent gràcies a les adquisicions i, principalment, a les donacions i les cessions de particulars i institucions. Sense esperit de presentar-ne un catàleg exhaustiu, a continuació es descriuen alguns fons i llegats, i s'inclouen, a tall d'exemple, un seguit de títols que poden il·lustrar la diversitat, el valor i l'interès de la reserva. És una tria realitzada a l'atzar, com la que podria haver efectuat qualsevol bibliòfil a la recerca de documents rars.

El degà de la reserva és l'incunable *Constitucions de Catalunya*, de l'any 1495, la primera compilació legislativa de Catalunya. Va ser en les Corts Reials celebrades a Barcelona el 1413 que els diputats van proposar al rei Ferran I que s'encarregués a juristes reconeguts la compilació de les *Constitucions de Catalunya*, i així va ser com es va imprimir aquest incunable del 1495. A

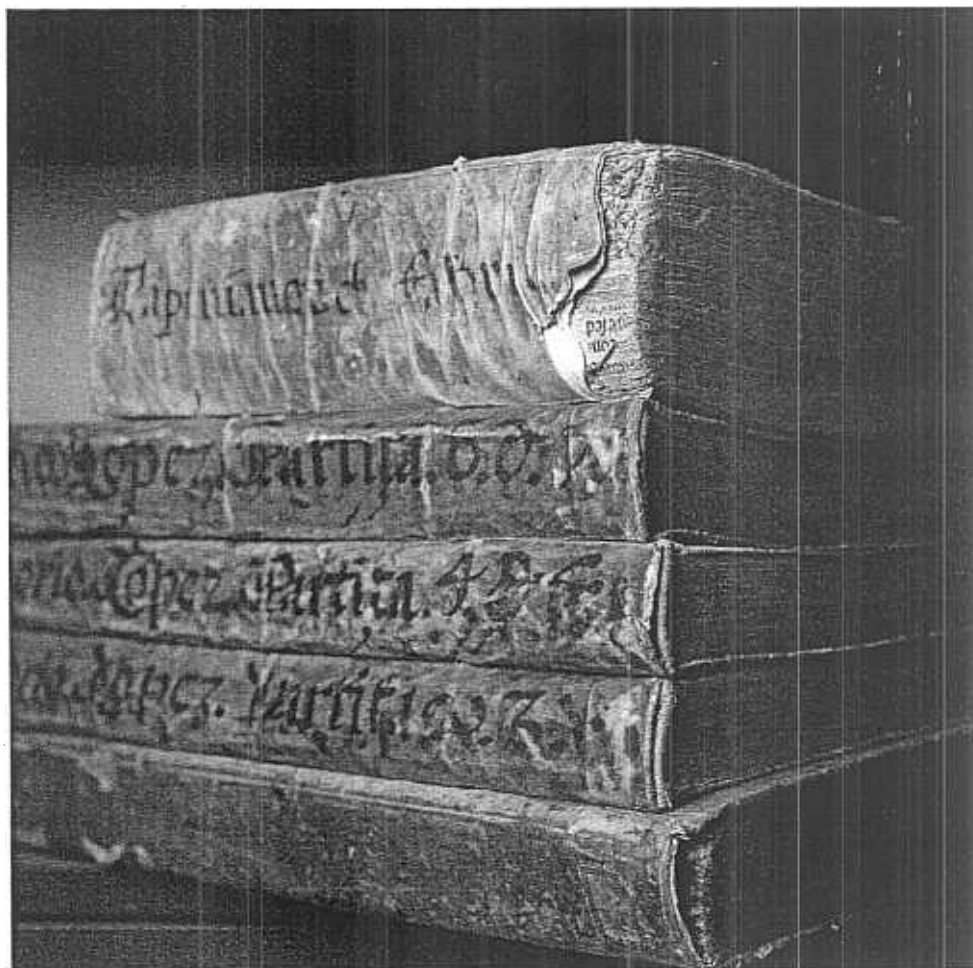

ELS DOCUMENTS RARS, ANTICS CURIOSOS DE LA BIBLIOTECA DE LA UPF

la reserva també es conserva la segona compilació legislativa, les *Constitucions i altres drets de Catalunya, 1588-1589*. Aquesta nova compilació va ser acordada per les Corts celebrades a Montsó el 1585, regnant Felip II, i es va imprimir a Barcelona en tres volums el 1588-1589. La tercera i darrera recopilació del dret general de Catalunya es va imprimir a Barcelona el 1704, sota el regnat de Felip V.

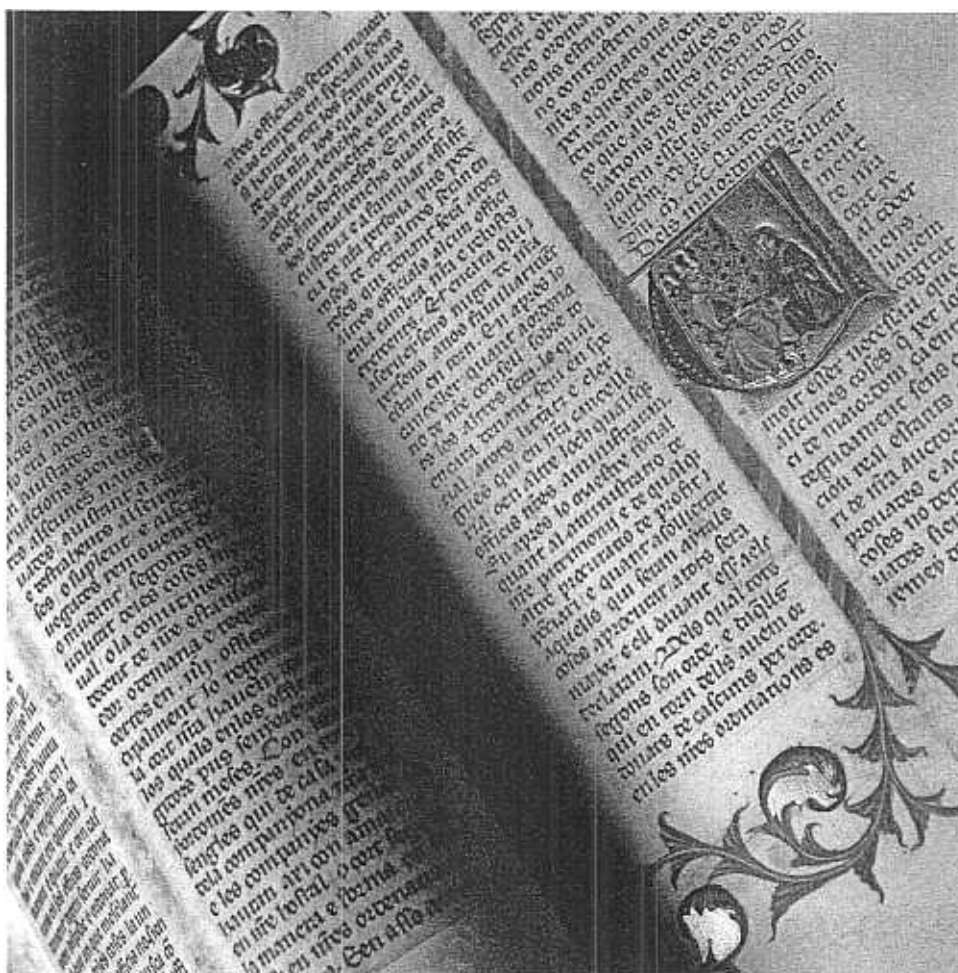
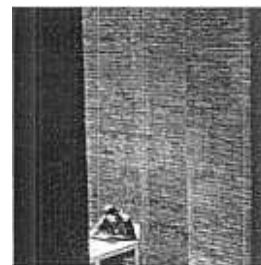
Dels prop de 26.000 volums que Josep Fontana, director de l'Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives, cedeix a la UPF, uns 6.000 documents estan dipositats a la reserva. Entre altres documents hi podem trobar els 255 números de la col·lecció de novel·les anarquistes *La Novela Ideal*, i la novel·la romàntica *El convento de Stirling ó sea Un descendiente de Jacobo 1843*, de José Blanxart y Camps, una peça rara difícilment localitzable en altres biblioteques. El conjunt del fons és de gran interès i valor per a la docència, l'estudi i la recerca d'història.

El fons de l'historiador i bibliògraf Joan Crexell (1946-1994) està format per una col·lecció de 10.000 documents, entre llibres, monografies, fullets, publicacions seriades i altres objectes de valor històric documental. Està especialitzat, bàsicament, en història moderna i contemporània de Catalunya, i inclou instruments bibliogràfics, obres de referència i una bona selecció de literatura catalana posterior al 1939. També conté una col·lecció d'impressos i manuscrits dels segles XVII i XIX, com un diari del setge de Barcelona durant la Guerra de Successió; el copiador de cartes d'una fàbrica d'indianes, i documents relacionats amb l'anomenada Guerra Gran, la guerra contra la França revolucionària. Consta, a més, de col·leccions de revistes de l'exili i de la clandestinitat de l'etapa franquista, i d'un fons manuscrit de fitxes d'identificació personal de l'any 1937, que prové del Servei d'Identificació del Dipòsit Judicial de Barcelona. Com a contrapunt, hi trobem rareses com el títol *Sobre els ovnis (1994)*, obra del mateix Joan Crexell, de la qual se'n va fer un tiratge privat.

Entre els 3.500 volums de llibres, revistes i fulletons procedents del fons Notari Ramon Noguera Guzmán s'hi troba el volum *Picasso 347 gravures (1968)*, que té una signatura autògrafa de l'artista, i *Frégoli / Joan Brossa Litografies (1969)*, amb una dedicatòria / pintura original d'Antoni Tàpies. Ramon Noguera Guzmán va ser l'artífex d'una ingent tasca d'ordenació i de recerca dels arxius notariaus catalans, especialment dels de Barcelona. Els seus marmessors, Josep M. Vilaseca i Josep M. Puig i Salellas, van donar a la Universitat Pompeu Fabra una part de la seva biblioteca particular al setembre de 1990.

El jurista Josep M. Pons i Guri, un dels grans mestres de la història del dret català, va donar a la UPF vint-i-cinc volums de monografies editades entre finals del segle XVIII i l'any 1819, que havien pertanyut al besavi del donant, el doctor Pere Pons i Dambola. Aquests documents, de temàtica mèdica, permeten evocar amb exactitud els coneixements mèdics d'un metge de l'època, per la qual cosa tenen un elevat interès històric. *Disertación acerca de la rabia*, de M. Leroux (1730-1792), és el títol d'un d'aquests tractats.

Bayle, considerat en alguns aspectes el precedent de l'*Encyclopédie*.

Pedro Parra Calderón va efectuar un donació de 435 monografies que, tot i que no té cap peça única o excepcional, és especialment valuosa perquè inclou moltes de les obres editades a Espanya entre el segle XIX i començaments del XX sobre qüestions africanes, com també obres rares editades en portugués o italià. *The histori of Dahomy, an inland kingdom of Africa* (1793), d'Archibald Dalzel, és un dels títols destacats d'aquesta donació.

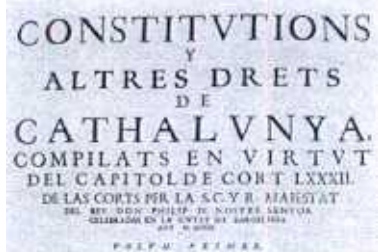
La Biblioteca Wieacker, adquirida per la UPF, conté una magnífica col·lecció de centenars de monografies italianes i alemanyes sobre Dret Romà publicades entre el 1955 i el 1990, que constitueixen un punt de partida ineludible de

L'arxiu de la família Torelló, adquirit directament per la UPF, és un conjunt de documents datats entre el 1750 i el 1930 que recullen l'activitat tèxtil i fabril de la família Torelló, d'Igualada, una saga de paraires que es van erigir en terratinents. Aquest arxiu familiar, de gran interès per a la història de l'economia catalana, consta de dos documents únics: un llibre de comptes manuscrit del període que va del 1759 al 1792, i un altre, també manuscrit, sobre la pràctica del tint de teixits. El fons epistolar, molt ric, conté més de nou mil cartes que reflecteixen la vida política de l'època. També hi ha un fons de documents sense inventariar amb rebuts, escriptures notariales, llibres de comptes agraris i familiars, i documentació diversa sobre la milícia nacional i sobre el ferrocarril, entre altres temes. L'arxiu té, a més, 1.447 documents sobre causes judicials i el fons de la família Combelles, de Sanauja.

Una altra adquisició de la Universitat són les dues sèries de les *Collection Complète des Mémoires relatifs a l'histoire de France*, una gran compilació de noranta-tres volums de memòries que van des del regnat de Philippe-Auguste fins al 1763. La UPF també va adquirir, en una edició del 1734, el *Dictionnaire historique et critique* de Pierre

qualsevol estudi modern. En destaquen uns apunts manuscrits de les classes sobre "Institucions", dictades per K. F. von Savigny a Berlín l'any 1822. Savigny (1779-1861), un dels juristes més notables de la història, va tenir un paper decisiu en la conformació de la ciència jurídica contemporània del continent europeu. Aquest document té una gran importància perquè presenta algunes divergències importants amb les tesis que ell mateix va exposar públicament i que, per tant, poden ser la clau per entendre l'evolució del pensament d'aquest jurista.

El professor de la UPF Pablo Salvador i Coderch va cedir en comodat un fons de llibres fonamentals en l'estudi històric del dret des de la perspectiva de la cultura jurídica europea basada en el 'ius commune', és a dir, en la labor jurisprudencial que els glossadors i els comentaristes van construir a partir dels textos fonamentals del dret romà justinianeu i del dret canònic, i que van operar entre els segles XII al XVII. També hi estan representats els juristes humanistes, els de la jurisprudència elegant i els seus successors iusnaturalistes, que posaran les bases per al nou ordre sistemàtic del dret que conduirà a la codificació napoleònica de les diverses branques jurídiques.

Sobresurten, d'altra banda, les obres d'autors hispànics de l'època moderna i les dels grans juristes castellans, portuguesos i catalans com Pere Fontanella, autor del *Decisiones Sacri Regii Senatus Cathaloniae* (1668). D'aquest fons també podem citar el títol *Dn. Francisci de Caldas Pereyra... De vniuerso iure emphyte.*

Gràcies a un acord signat amb Ediciones Primera Plana, es va dipositar a la UPF l'arxiu documental del popular diari vesperí *El Noticiero Universal*. Consta de tots els números publicats des de la seva aparició, el 15 d'abril de l'any 1888, fins al seu tancament, el 31 d'octubre de 1985. D'altra banda, a través d'un acord subscrit amb l'Ajuntament de Barcelona, es va cedir en dipòsit una col·lecció de tots els números publicats del *Diari de Barcelona*, fundat l'any 1792, el més antic de la premsa continental. El *Diari de Barcelona* va aparèixer en castellà i, sota l'ocupació napoleònica, al 1810, es va publicar en català i en francès. La seva darrera etapa es va iniciar al 1987, en català, sota la direcció de Josep Pernau i, després de diferents vicissituds, va tancar el 1994.

TECNOLOGIA I VOCACIÓ PATRIMONIAL

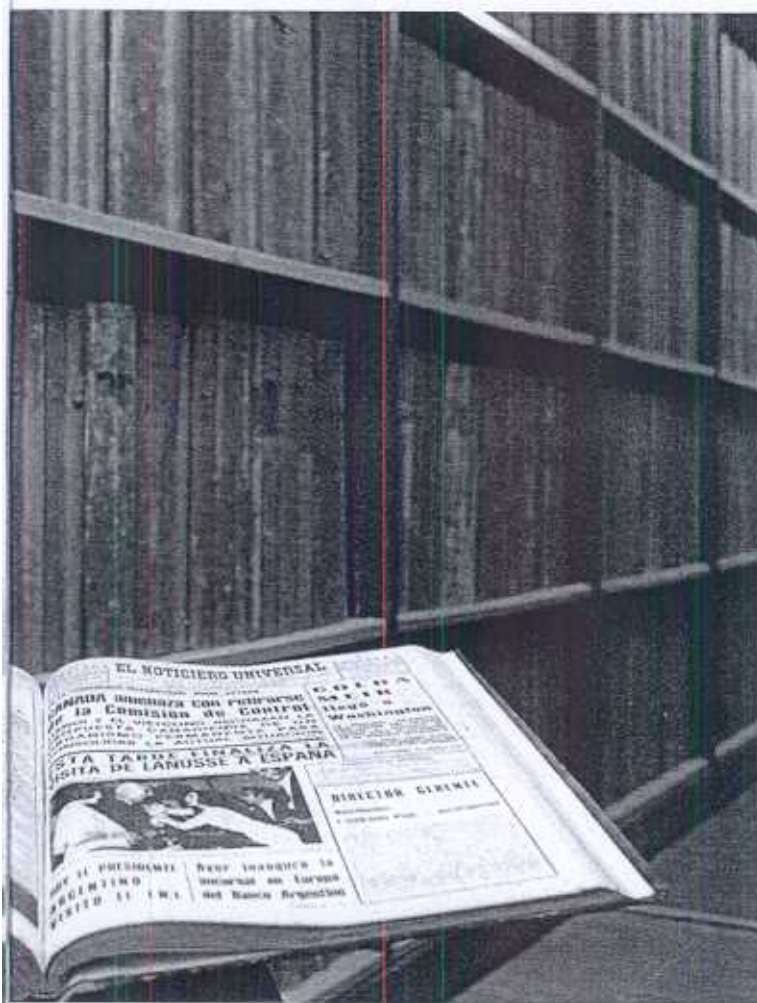
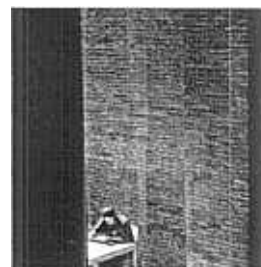
La UPF ha apostat des dels seus inicis per configurar una biblioteca moderna, que s'actualitzi constantment, atenta a les possibilitats de les noves tecnologies i amb la prioritat d'estar al servei de la docència i la recerca universitària. Per joventut i per vocació, doncs, el seu principal objectiu no és el patrimonial, com ho ha estat en altres biblioteques centenàries –tres exemples: la Sorbona té 3.000 manuscrits; la Universitat de Barcelona conserva un miler d'incunables i la Biblioteca del Congrés de Washington reuneix la col·lecció de llibres del segle XV més àmplia d'Occident–. Però vocació patrimonial i voluntat de servei no són dues opcions incompatibles, sinó que avui han convergit gràcies a la tecnologia.

Així, la Universitat Pompeu Fabra disposa d'un fons de microreproduccions de materials antics en microfita o en microfilm, com, per exemple, la col·lecció del diari *The Times* des del 1785 fins al 1848. La microreproducció permet preservar els documents originals i facilitar l'accés a continguts que no es poden consultar d'una altra manera. Però els instruments que veritablement han obert les portes als documents rars, antics i preciosos són l'escàner i la xarxa Internet. Des de diferents punts del planeta s'estan portant a terme múltiples

projectes de digitalització i, per a entusiasme dels estudiosos, els minuciosos còdexs transcrits pels monjos als escriptors medievals avui naveguen per Internet: manuscrits, incunables i pergamins són bolcats a la xarxa i poden ser consultats sense cap altra dificultat que la de saber navegar amb bon timó per trobar el text cobejat.

Actualment hi ha una vintena de projectes interuniversitaris de digitalització. Un n'és el de la Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives (www.lluisvives.com), fruit d'un conveni entre la Universitat d'Alacant i la xarxa Institut Joan Lluís Vives, que aglutina totes les universitats de parla catalana. Aquest projecte preveu la digitalització d'obres escrites en llengua catalana des dels orígens fins al segle XIX, des de tractats mèdics fins a textos jurídics o històrics, passant per obres clàssiques. En una primera fase es preveu la digitalització de 500 títols que podran ser consultats a Internet per les prop de 400.000 persones (entre estudiants, professorat i personal d'administració i serveis) que aplega l'Institut Joan Lluís Vives.

Aquesta iniciativa s'emmarca dins del projecte Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes (www.cervantesvirtual.com), destinat a la digitalització de les creacions més importants de la literatura espanyola des dels seus orígens fins al segle XIX. El seu fons bibliogràfic ja disposa de més de dos mil títols i preveu arribar a les 30.000 obres d'aquí a tres anys. Entre els seus projectes immediats hi ha la digitalització de mil documents de la Biblioteca de Catalunya, entre els quals figuren les *Homilies d'Organyà*, del s. XII, un dels primers textos en prosa escrits en català i un llibre de cuina de l'any 1520, entre molts altres.

"EX LIBRIS UNIVERSITATIS", UNA EXPOSICIÓ CONJUNTA DEL PATRIMONI BIBLIOGRÀFIC DE LES UNIVERSITATS

La primera compilació legislativa de Catalunya, l'incunabile Constitucions de Catalunya, de l'any 1495, ha viatjat des de la UPF fins a la Universitat de Santiago de Compostel·la per participar en l'exposició "Ex Libris Universitatis", que té lloc del 28 de setembre al 31 d'octubre.

La mostra, organitzada per la Xarxa de Biblioteques Universitàries Espanyoles (REBIUN), reuneix les obres més valuoses i rares dipositades a les biblioteques de l'estat espanyol. Hi ha en total 209 manuscrits i obres impreses que van des del segle X al XVIII, les quals s'organitzen en quatre itineraris: constitucions i estatuts universitaris; l'univers dels còdexs; el bressol de la impremta i la llibreria de la Universitat.

El primer itinerari recull els documents fundacionals de les universitats més antigues; el segon, mostra manuscrits i còdexs de gran bellesa, com ara el *Libro de horas de Fernando* o *Los libros del saber de astrología*, elaborats per a Alfons X el Savi, o *Le Roman de la Rose* i el *Libro del buen amor*, de l'Arcipreste de Hita. El tercer bloc exposa el primer llibre imprès del món, la *Biblia* de Gutenberg, i altres incunables. La darrera secció està dedicada a la biblioteca universitària fins al segle XVIII.

Es pot consultar més informació a l'adreça d'Internet: <http://www.crue.org>